

Wiedza przestępcy kontra solidność warsztatu eksperta traseologii – powtórka z praktyki

Powierzchniowa wiedza z zakresu kryminalistyki, szczególnie w środowiskach kryminogennych, nie jest zjawiskiem jednostkowym. O tym, że człowieka można zidentyfikować dzięki odciskom palców, wie praktycznie każdy. Dość powszechna jest też wiedza na temat możliwości udowodnienia winy na podstawie pozostawionych na miejscu zdarzenia śladów obuwia, choć już nie tak jak w przypadku śladów daktyloskopijnych. Ta świadomość skutkuje podejmowaniem przez sprawców przestępstw różnych czynności maskujących w celu udaremnienia identyfikacji, np. zakładaniem rękawiczek, zmianą obuwia lub też jego celowym uszkodzeniem. Jeśli chodzi o ślady traseologiczne, dominuje przekonanie, że uszkodzenie podeszwy buta uniemożliwi jego identyfikację z pozostawionym śladem. Nie da się ukryć, że takie rozumowanie nie jest pozbawione sensu. Niewątpliwie całkowite usunięcie zewnętrznej warstwy spodu buta uniemożliwi nawet wskazanie zgodności grupowej badanych materiałów, nie wspominając już o identyfikacji indywidualnej, niemniej jest to stosunkowo trudne i być może, według przestępców, niecelowe. Bariere przed niszczeniem obuwia stanowi w dużej mierze jego koszt, a jak wiadomo, upodobanie do markowych i drogiej ubrań jest jedną z cech wyróżniających tę grupę społeczną.

Na przykładzie dwóch ekspertyz traseologicznych wykonanych w LK KWP w Bydgoszczy pokazano, że celowe uszkodzenia podeszew nie zawsze przynoszą oczekiwane efekty.

Pierwsza ekspertyza dotyczyła uszkodzenia radiowozu. Z okoliczności sprawy wynikało, że gdy policjanci z patrolu zmotoryzowanego po zakończonej interwencji wrócili do radiowozu, spostrzegli, że samochód jest pokopany. W pobliżu barze zwrócili uwagę na mężczyznę, który miał buty o wzorze zbliżonym do śladów pozostawionych na samochodzie. Mężczyznę przewieziono do komisariatu i tam zabezpieczono jego obuwie. Materiałem dowodowym były dwie czarne folie kryminalistyczne ze śladami obuwia, a materiałem porównawczym – para butów.

Podczas badań stwierdzono, że na podeszwach zabezpieczonych butów, w strefie zółwki, widoczne były duże uszkodzenia – ubytki wierzchniej warstwy. Charakter części uszkodzeń wskazywał na to, że były one świeże, czyli powstały niedawno. Świadczyły o tym ostre kra-

łózone na siebie i częściowo zdeformowane ślady podeszew butów. Na każdej folii wytypowano do badań po jednym śladzie, oznaczając go dodatkowo literą „A”. Badania porównawcze pozwoliły na wyznaczenie 3 zgodnych cech indywidualnych dla śladu oznaczonego 1/A i odwzorowania próbnego, wykonanego podeszwą buta porównawczego z prawej nogi oraz jedną cechę dla śladu oznaczonego 2/A i odwzorowania próbnego wykonanego podeszwą buta porównawczego z nogi lewej. Ustalenia z przeprowadzonych badań sfinalizowano opinią kategorię pozytywną oraz probabilistyczną w najwyższym stopniu prawdopodobieństwa – mimo pewnych różnic w zakresie odwzorowanych elementów kompozycji wzorniczej. Różnice te można było wytłumaczyć uszkodzeniem podeszew butów (ryc. 3 i 5), które musiało nastąpić od momentu pozostawienia śladów dowodowych do chwili zabezpieczenia butów.

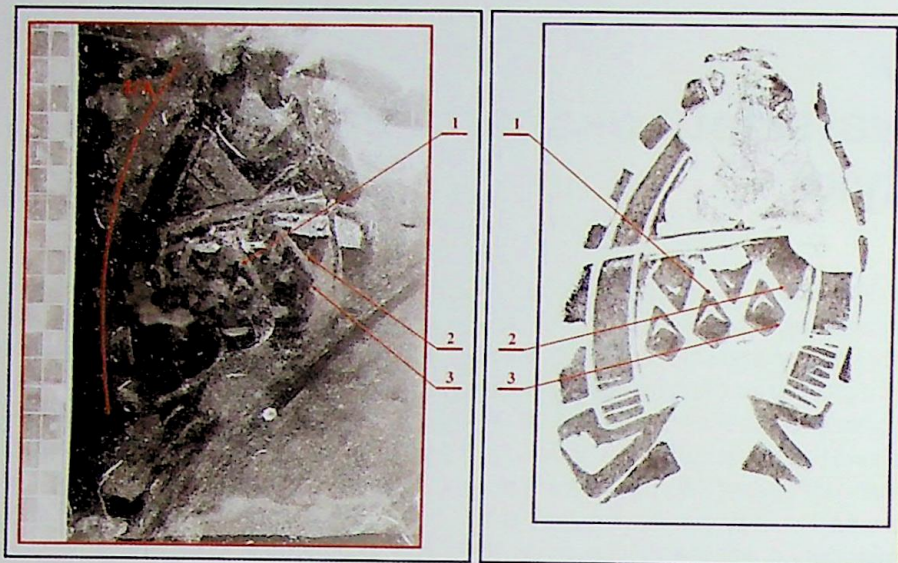
Badania traseologiczne przeprowadzone w ramach drugiej ekspertyzy wykonano w sprawie kradzieży z włamaniem do sklepu w Bydgoszczy. Materiałem dowodowym poddawanym badaniom były ślady obuwia za-

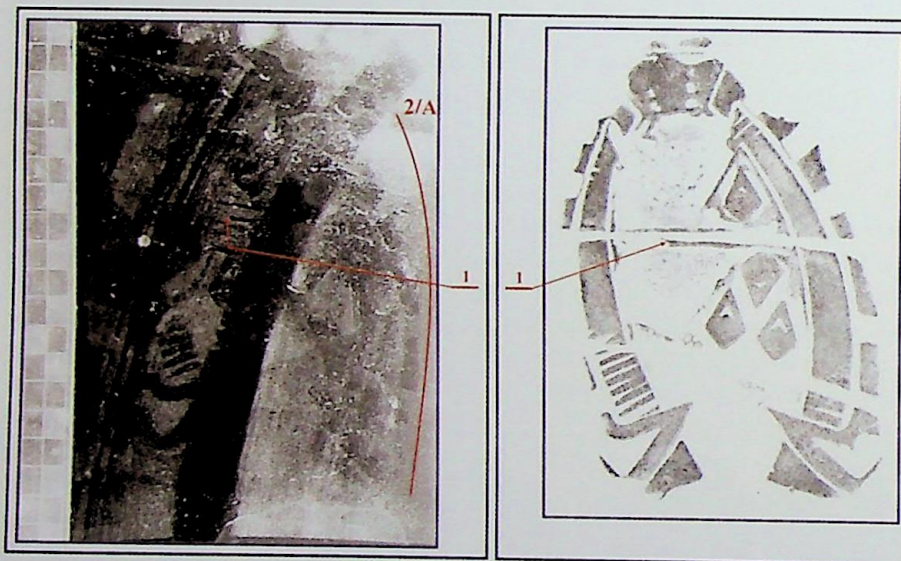
Ryc. 1. Fotograf obuwia porównawczego
Fig. 1. Photograph of reference footwear

wędzie i czysta barwa w miejscach rozdzielenia (ryc. 1). Folie przedstawiały powierzchniowe, głównie odwarstwione w kurzu pokrywającym karoserię samochodu, miejscami na-

bezpieczone wraz z dwoma podłożami (fragmenty płótna), oznaczone numerami 1 i 2, i na czarnej folii kryminalistycznej, oznaczonej numerem 4.

Ryc. 2, 3. Zestawienie zgodnych cech indywidualnych
Fig. 2, 3. Arrangement of matching individual features

Ryc. 4, 5. Zestawienie zgodnej cechy indywidualnej
Fig. 4, 5. Arrangement of matching individual feature

Krótko po zaistniałym zdarzeniu zatrzymano dwóch mężczyzn podejrzewanych o popełnienie tego przestępstwa. Zastosowano wobec nich środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Biorąc pod uwagę fakt, iż w trakcie oględzin miejsca zdarzenia technik ujawnił, a następnie zabezpieczył ślady obuwia, funkcjonariusz służby dochodzeniowo-śledczej podjął decyzję o zabezpieczeniu obuwia od domniemych sprawców. W rezultacie do LK

w Bydgoszczy wraz z postanowieniem o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego obok śladów dowodowych przesłano materiał porównawczy w postaci dwóch par butów, oznaczonych jako dowody rzeczowe numer 6 i 7 (ryc. 6 i 7). Jak wynikało z przeprowadzonej później rozmowy telefonicznej z osobą prowadzącą dochodzenie, obuwiu zabezpieczono kilka godzin po zatrzymaniu podejrzanych, co jak się potem okazało, mogło mieć związek ze stanem obuwia.

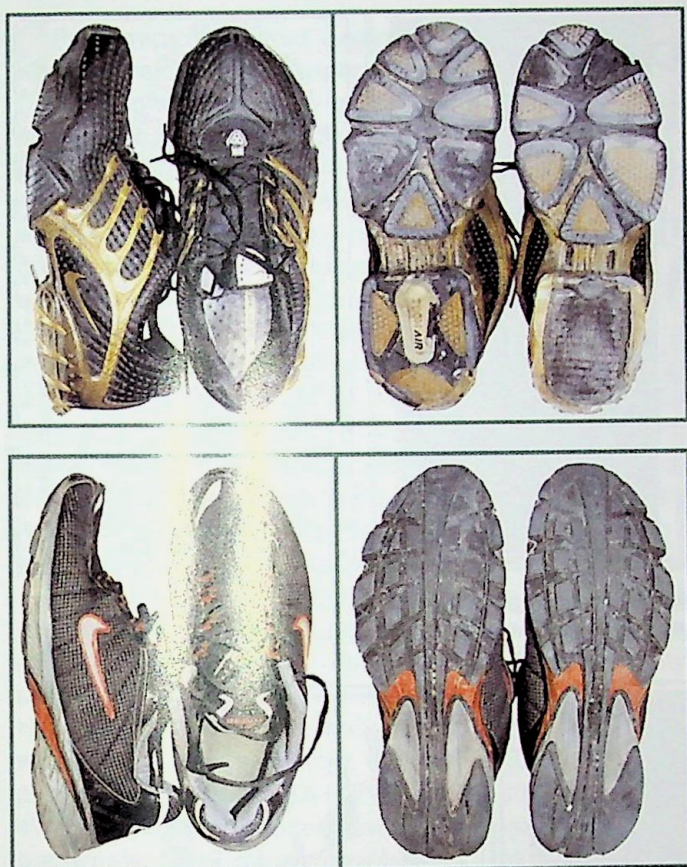
Badania materiału dowodowego rozpoczęły się od rutynowych czynności obejmujących:

- fotograficzne utrwalenie stanu, w jakim dostarczono go do badań,
- wykonanie cyfrowych fotografii lub skanów badawczych.

O ile w przypadku folii kryminalistycznej numer 4 obraz śladów uzyskany na fotogramie był bardzo dobrej jakości, o tyle jakość skanogramów podłoża numer 1 i 2 była niezadowalająca m.in. na skutek ich porowatej struktury, małej kontrastowości między tłem a śladem oraz licznych zagięć. W związku z tym zastosowano techniki wizualizacji śladów w celu poprawy ich czytelności.

Stwierdzono, że najbardziej stosownym i najlepiej rokującym zabiegiem będzie przeniesienie śladów z podłoża na czarne folie żelowe. Jest to metoda często stosowana przez ekspertów traseologii, polegająca na przyłożeniu folii do podłoża, dociśnięciu, odczekaniu i zdjęciu folii z odwzorowanym śladem z podłoża. W omawianym przypadku wykorzystano modyfikację tej metody opracowaną przez Yarona Shora z DIFS, Israel Police H.Q. w Jerozolimie. Modyfikacja metody leży w zakresie zrozumienia zjawiska utrwalania śladów na podłożu typu dzianina. Nośnik śladu w takich przypadkach zostaje „wciśnięty” i pozostaje na włóknach zdeformowanych w wyniku nacisku buta. Gwarantując sukcesu przy przenoszeniu takiego śladu na folię żelatynową (ryc. 10) jest dotarcie do tych włókien podłoża tak, aby odwzorowanie podeszwy było najmniej zakłócone obrazem struktury danej tkaniny. Ta operacja wymaga odtworzenia mechanizmu powstawania śladu. W tym celu tkaninę z nałożoną folią żelatynową należy również poddać naciskowi na względnie dużej, równej powierzchni, aby nie zniekształcić odwzorowania podeszwy. Można w tym celu wykorzystać np. prasę pneumatyczną (ryc. 11), przy czym należy zaznaczyć, że prze-

Z PRAKTYKI

Ryc. 6, 7. Fotografmy obuwia porównawczego
Fig. 6, 7. Photographs of reference footwear

dział czasowy oddziaływania docisku nie jest już czynnikiem determinującym jakość przeniesionego odwzorowania.

W wyniku przedsięwziętych czynności uzyskano znaczącą poprawę

i poddaniu ich obróbce komputerowej dalsze badania prowadzone były na ww. foliach, które oznaczono numerami 1/1 i 2/2 (ryc. 14 i 17).

Tak przygotowany materiał dowodowy poddano badaniom pod

Ryc. 8, 9. Ślady dowodowe na podłożach numer 1 i 2
Fig. 8, 9. Evidential prints on backgrounds numbers 1 and 2

jakości śladów, dlatego też po wykonaniu cyfrowych fotografii badawczych

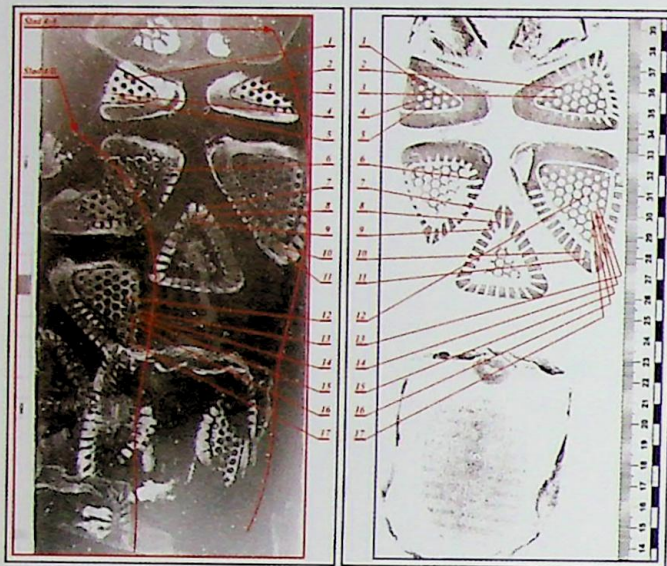
kątem ustalenia jego traseologicznej przydatności identyfikacyjnej, które przeprowadzono z wykorzystaniem dostarczonego materiału porównawczego. Wykazały one, że folie numer 1/1, 2/1 i 4 przedstawiają powierzchniowe nawarstwione, ponakładane na siebie ślady, spośród których do dalszych badań wytypowano na każdej folii po dwa jakościowo najlepsze ślady, ozna-

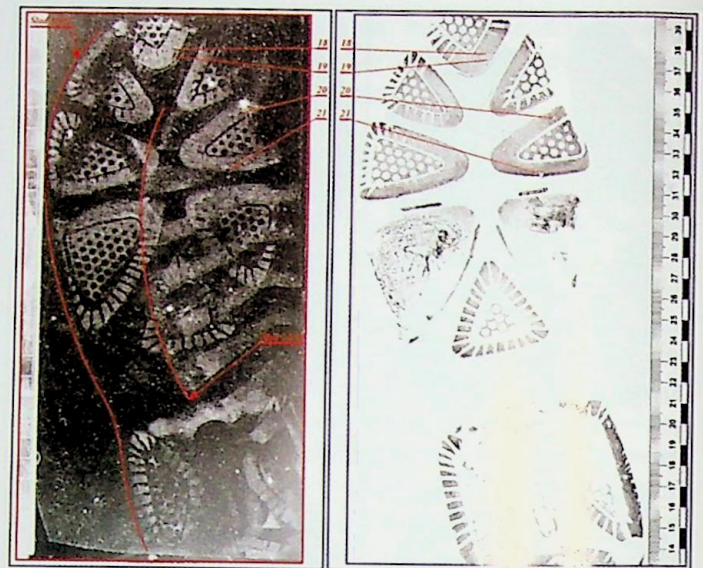
Ryc. 10
Fig. 10

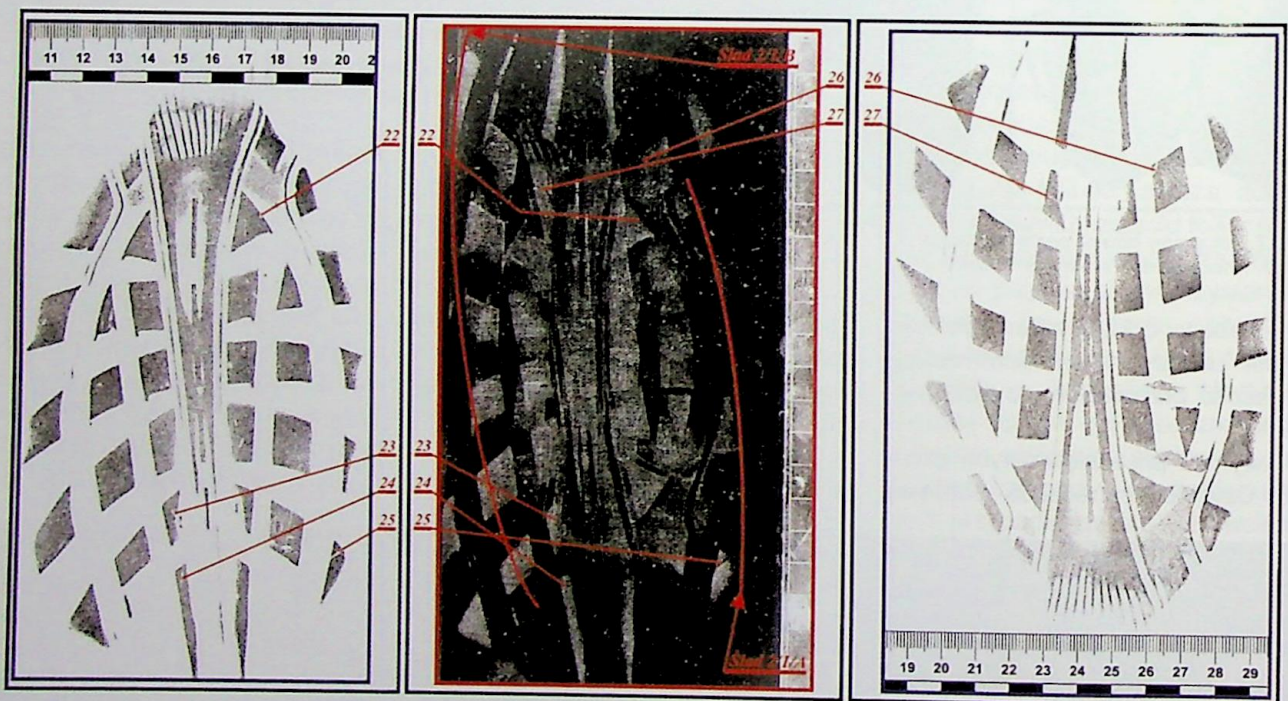
Ryc. 11
Fig. 11

Ryc. 12, 13. Zestawienie zgodnych cech indywidualnych
Fig. 12, 13. Arrangement of matching individual features

Ryc. 14, 15. Zestawienie zgodnych cech indywidualnych
Fig. 14, 15. Arrangement of matching individual features

Ryc. 16, 17, 18. Zestawienie zgodnych cech indywidualnych
Fig. 16, 17, 18. Arrangement of matching individual features

czając je dodatkowo literami „A” i „B”.

Oględziny obuwia porównawczego wykazały, że zarówno w strefie żelówki, jak i obcasa butów z obu nóg z pary obuwia numer 6 (ryc. 6) znajdowały się liczne uszkodzenia w postaci dużych ubytków wierzchniej warstwy

podeszew. Charakter tych uszkodzeń mógł sugerować, że tak jak i w pierwszym opisanym przypadku powstały one niedawno i nie w wyniku normalnego użytkowania. Przypuszczenie takie potwierdzał kształt, wielkość ubytków oraz ich gładkie powierzchnie i ostre krawędzie, a także brak

śladów zużycia objawiający się ich czystą i błyszczącą powierzchnią w uszkodzonych miejscach. Najbardziej prawdopodobna hipoteza była taka, że niszcząca ingerencja w spody obuwia miała miejsce w okresie od zatrzymania sprawców do momentu zabezpieczenia butów.

Ślad, odbitka, odwzorowanie – terminy opisujące materiał dowodowy i porównawczy w daktyloskopijnych badaniach identyfikacyjnych

Po przeprowadzeniu analizy porównawczej metodą superprojekcji i wykazaniu zgodności grupowych śladów oznaczonych numerami 1/1/A (ryc. 14), 2/1/A, 2/1/B (ryc. 17) oraz 4/A i 4/B (ryc. 12) z uprzednio wykonanymi odwzorowaniami próbnymi dwóch par butów przystąpiono do badań szczegółowych. Pomimo stwierdzonych niewielkich deformacji śladów oraz istotnych różnic w zakresie odwzorowanych elementów kompozycji wzorniczej wskazano liczne zgodne, odpowiadające sobie pod względem wysokości, kształtu, wzajemnej konfiguracji, usytuowania do krawędzi – cechy indywidualne.

Ustalenia te pozwoliły na stwierdzenie, że ślady oznaczone numerami 1/1/A (ryc. 14), 4/A i 4/B (ryc. 12) pochodzą od podeszew butów porównawczych oznaczonych jako dowód rzeczowy numer 6 (ryc. 6), natomiast ślady numer 2/1/A i 2/1/B (ryc. 17) pochodzą od podeszew butów porównawczych oznaczonych jako dowód rzeczowy numer 7 (ryc. 7).

Wnioski płynące z zamieszczonych przykładów wydają się oczywiste. Częściowe uszkodzenie podeszwy utrudnia identyfikację, ale nie czyni jej niemożliwą. Możliwości identyfikacyjne determinuje wówczas zakres powierzchni nieuszkodzonych i występowanie na nich cech indywidualnych ze strony materiału porównawczego oraz odwzorowanie tych powierzchni i cech na materiale dowodowym. Jak wynika z zamieszczonych przykładów, częściowe uszkodzenie podeszwy pozwala na identyfikację obuwia nawet w przypadku śladów pozostawionych na podłożach tzw. trudnych.

Adam Bączkowski oraz (zdj.)

Ireneusz Cupa oraz (zdj.)

Krzysztof Borkowski

Materiały źródłowe: Prezentacja przedstawiona podczas konferencji SPTM 2005, ENFSI EWG Marks Stavern, Norwegia 23–27 maja 2005 – Methods for Improving Problematic Footwear Prints, Yaron Shor, DIFS, Israel Police H.Q., Jerusalem.

Kryminalistyka wypracowała w ciągu ostatnich lat swego rozwoju specyficzny język. Powinien on być zrozumiały dla każdego eksperta kryminalistyki. Ale czy tak jest w istocie?

Z jednej strony jest to język bazujący na terminologii używanej w ustawach, rozporządzeniach, dekretach (aktach normatywnych), z drugiej zaś – język zawarty w dokumentach systemu zarządzania jakością: wytycznych, metodykach, procedurach, instrukcjach itp. Połączenie tych dwóch języków w praktyce często stwarza ekspertom daktyloskopii wiele problemów z prawidłowym użyciem terminów opisujących materiał dowodowy i porównawczy w zarządzanych ekspertyzach. Terminy te wymagają zatem wyjaśnienia i uściślenia, zwłaszcza że są one stosowane w opiniach z przeprowadzanych badań. W niniejszym opracowaniu ograniczono się do pojęć: „ślad”, „odbitka” oraz „odwzorowanie”. Często są one bowiem interpretowane niejednoznacznie, a ich użycie rodzi nieporozumienia. Rozważania dotyczące zagadnień terminologicznych zostały oparte na literaturze przedmiotu.

Pierwszym pojęciem, które wymaga wyjaśnienia, jest „ślad”. W literaturze spotyka się różne definicje śladu. Najbardziej powszechna jest ta zaproponowana przez Jana Sehna: **ślady w znaczeniu kryminalistycznym to wszelkie zmiany w obiektywnej rzeczywistości, które jako spostrzegalne znamiona po zdarzeniach będących przedmiotem postępowania stanowią podstawę**

do odtworzenia przebiegu tych zdarzeń zgodnie z rzeczywistością.

Pojęcie „zmiany” oznacza różnicę między dwoma stanami równowagi obiektywnej rzeczywistości: pierwszym w chwili ujawnienia znamion zdarzenia (czynu przestępczego), a drugim – poprzedzającym zdarzenie. Obiektywną rzeczywistość mogą stanowić przedmioty, przyroda, ludzie i ich świadomość.

W literaturze poświęcono wiele uwagi różnym klasyfikacjom śladów. Poniżej przedstawiono podstawowe podziały.

Podział śladów ze względu na stopień zorganizowania materii, która jest nośnikiem śladów:

- ślady materialne (nazywane też substancjalnymi),
- ślady w świadomości (nazywane inaczej pamięciowymi).

Podział śladów materialnych:

- ślady nienaruszające struktury i kształtu podłoża (np. płaskie ślady linii papilarnych, substancji biologicznych, chemicznych),
- ślady odkształcające podłoże lub naruszające jego strukturę (np. wgłębione ślady linii papilarnych, ślady narzędzi, ślady użycia materiałów wybuchowych),
- ślady w postaci odrębnych od podłoża przedmiotów, które sprawca zgubił bądź porzucił w związku z akcją przestępczą.

Brak śladu materialnego, tam gdzie powinien się on znajdować, można w sensie kryminalistycznym traktować również jako ślad.